

НЕДИСКРИМІНАЦІЙНИЙ ПІДХІД ЯК ОСНОВА СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ З НЕПОВНОЛІТНІМИ ПРАВОПОРУШНИКАМИ У СЛУЖБІ ПРОБАЦІЇ

Розкрито сутність недискримінаційного підходу як основи соціально-виховної роботи з неповнолітніми правопорушниками в країнах Європи і в Україні. На основі аналізу наукової літератури, міжнародного та вітчизняного нормативно-законодавства розкрито тенеу недискримінаційного підходу до роботи з неповнолітніми, висвітлено базові дефініції, що забезпечують розуміння сутності цього підходу: “права людини”, “соціально-правовий захист”, “дискримінація”, “форми дискримінації”, “дискримінаційні ознаки” тощо. На основі аналізу досвіду діяльності органів та установ пенітенціарної системи, зокрема служби пробації, розглянуто стан соціального виховання неповнолітніх правопорушників, виявлено дискримінаційні практики, що латентно поширюються при розгляді судового провадження та винесенні вироку і є ґрунтом для виникнення подальших проблем у ресоціалізації та інтеграції неповнолітніх у суспільство.

Підлітки, які перетнули межу закону, неодноразово стикалися з дискримінацією щодо своєї особистості, тож ефективність використання антидискримінаційного підходу з неповнолітніми правопорушниками може стати найкращою практикою у сучасних формах і методах роботи із урахуванням потреб неповнолітніх суб'єктів пробації та вчинення ними повторних кримінальних правопорушень. Експертиза та детальна розробка основних критеріїв щодо проведення соціально-виховної роботи дає нам можливість знищити традиційні неефективні та репресивні методи роботи у системі кримінальної юстиції в цілому.

Доведено, що недискримінаційний підхід має стати основою для проведення соціально-виховної роботи служби пробації з неповнолітніми правопорушниками, розкрито основні принципи і засади цього підходу. Надати можливість вплинути на інтерсекційність, із якою стикаються неповнолітні злочинці та закріплюють антисоціальні життєві навики.

Ключові слова: права неповнолітнього, соціальне виховання, соціально-правовий захист, дискримінаційні практики, недискримінаційний підхід, непряма дискримінація, служба пробації.

В умовах соціально-економічної нестабільності та недостатньої правової захищеності громадян України усе більш актуальною стає проблема криміналізації молодого покоління. Статистика свідчить, що дитяча та підліткова злочинність є однією з найгостріших проблем в Україні від вирішення якої залежить подальший розвиток і майбутнє держави. Так, за даними “Огляду результатів діяльності державної установи “Центр пробації” за перше півріччя 2019 року”, станом на 1 січня 2019 року на обліку уповноважених органів з питань пробації (далі – УОПП) перебуває 56 525 тис. засуджених осіб, з них неповнолітніх – 988 осіб [6]. Відзначимо, що рівень злочинності, зокрема повторних злочинів, серед неповнолітніх в реальності може бути ще більшим.

Сьогодні Україна взяла на себе обов'язки щодо впровадження досвіду зарубіжних країн із використання альтернативних покарань щодо неповнолітніх, не пов'язаних з позбавленням волі, що зумовлює необхідність посилення правового захисту дитинства, впровадження у практику органів та установ пенітенціарної служби основних положень міжнародного та вітчизняного нормативного законодавства щодо поваги до людської гідності й недискримінації людини незалежно від наявності чи відсутності у неї дискримінаційних ознак.

Для вдосконалення системи правового захисту неповнолітніх відбулося впровадження у практичну діяльність відповідних служб та органів міжнародних стандартів з питань пробації, на основі взаємодії та співробітництва з ЄС, Радою Європи, Канадою, Норвегією, Нідерландами, USAID та UNODC. Серед пріоритетних завдань діяльності служби пробації України є запровадження ефективної системи відновлення прав та соціального статусу неповнолітніх, які стали жертвами несприятливих життєвих обставин у процесі їх соціального виховання на засадах поваги до особистості і недискримінації.

Підґрунтям для розробки та запровадження недискримінаційного підходу у роботу пенітенціарної системи України є дослідження щодо правових основ соціально-виховної роботи з неповнолітніми, які відбуваються покарання в місцях позбавлення волі (О. Беца, І. Богатирьов, В. Львовчкін, Д. Ягунов та ін.); дослідження процесу та результату ресоціалізації осіб з делінквентною та кримінальною поведінкою при проведенні соціальної, соціально-педагогічної, психолого-педагогічної, відновлювально-правової роботи (О. Бандурка, С. Харченко, Ю. Чернецька, І. Яковець та ін.) тощо.

Соціальне виховання, що є провідним процесом у збагаченні позитивного соціального досвіду неповнолітніх, формуванні в молодого покоління поведінки, яка відповідає суспільним нормам та потребам самої особистості, вивчається, проектується та реалізується соціальною педагогікою. Дослідженням теоретико-методологічних основ соціального виховання неповнолітніх займалися О. Безпалько, Н. Бурая, Н. Заверико, Л. Коваль, А. Рижанова та інші вчені.

Питання вдосконалення соціально-виховної роботи з неповнолітніми, зокрема в аспекті профілактики та корекції девіантної поведінки з рахуванням соціально-кримінологічних та психолого-педагогічних характеристик, порушували у своїх наукових працях Л. Вольнова, Т. Гніда, І. Зверева, А. Капська, Л. Линник, В. Оржеховська та ін.

Розвідки у царині розробки змісту та технологій проведення соціально-виховної роботи з неповнолітніми засудженими В. Анголенко, Л. Завацька, І. Зверева, Т. Журавель, С. Замула, О. Караман та ін.

Недискримінаційний підхід у галузі освіти та соціального виховання дітей і молоді розробляли О. Масалігіна, О. Марущенко, Т. Дрожжина, О. Рассказова та інші. Аналіз праць вчених дає підстави стверджувати, що недискримінаційний підхід розроблявся в основному для застосування у системі освіти, щодо соціально-правової системи більш розроблений гендерночутливий підхід (В. Анголенко, О. Белоліпцева, Ю. Дьоміна, Т. Ісаєва, О. Рассказова, М. Ткаченко, І. Цибуліна та ін.), що є складовою частиною недискримінаційного. Останній же потребує ґрунтовної розробки та адаптації для реалій пенітенціарної системи, щоб забезпечити оптимізацію та підвищення ефективності соціального виховання неповнолітніх, які відбувають покарання з випробуванням.

Аналіз результатів наукових досліджень та реальної правозахисної практики свідчить, що, на жаль, сьогодні в роботі органів та установ пенітенціарної системи ще зберігається апробований ще за радянських часів дискримінаційний підхід, що полягає в недостатньому врахуванні потреб неповнолітніх, домінуванні карних практик над виховними, збереженні форм покарання ґрунтованих на ізоляції людини від соціальних впливів, збереженні дискримінаційного елементу у комунікативній культурі фахівців. Це зумовлює необхідність посилення уваги науковців та практиків до поглиблених розвідок у напрямі розробки недискримінаційного підходу до соціального виховання неповнолітніх у службі пробації.

Мета статті – дослідити перспективи розробки та застосування недискримінаційного підходу як основи соціального виховання неповнолітніх правопорушників у службі пробації.

У сучасних умовах боротьба з дитячою та підлітковою злочинністю визначається впровадженням нових для нашої країни зарубіжних пенітенціарних практик. Завдяки співпраці з Канадською організацією в Україні було відкрито центри пробації для неповнолітніх, введено спеціальні пробаційні програми. Як визначено Законом України “Про пробацію”, державну політику у сфері пробації реалізує орган пробації – центральний орган виконавчої влади. Правову основу діяльності органу пробації становлять Конституція України, Кримінальний, Кримінальний процесуальний, Кримінально-виконавчий кодекси України. Разом із цим у своїй діяльності орган пробації керується нормативно-правовими актами, пов’язаними з діяльністю уповноважених органів з питань пробації, де, окрім зазначеного вище Законом України “Про пробацію” – Закон України “Про охорону дитинства”, Закон України “Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у вигляді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк”, “Порядок виявлення сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах, надання їм соціальних послуг та здійснення соціального супроводу таких сімей (осіб)”, “Порядок взаємодії суб’єктів соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах”, “Порядок складення досудової доповіді”, “Порядок виконання адміністративних стягнень у вигляді громадських робіт, виправних робіт та суспільно корисних робіт”, “Порядок взаємодії установи виконання покарань, уповноважених органів з питань пробації та суб’єктів соціального патронажу під час підготовки до звільнення осіб, які відбувають покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк”, “Державний стандарт соціальної адаптації”, “Державний стандарт соціальної послуги профілактики”, Пекінські правила, Токійські правила.

У статті 2 Закону України “Про пробацію” визначено поняття пробації – система наглядових та соціально-виховних заходів, що застосовуються за рішенням суду та відповідно до закону до засуджених, виконання певних видів кримінальних покарань, не пов’язаних з позбавленням волі, та забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинуваченого [3].

Саме завдяки впровадженню пробації в Україні стало можливим поширення практики соціального виховання неповнолітніх, що скоїли правопорушення, за місцем їхнього проживання, без позбавлення волі та додаткового травмування дитини та її родини, зі збереженням цілісності мікросередовища дитини, що запобігає її подальшій криміналізації. З впровадженням пробації в Україні відбулися зміни в Кримінально-виконавчому кодексі України у 2016 році й у науково-практичному дискурсі щодо виправної діяльності з неповнолітніми правопорушниками поширення отримала дефініція “соціально-виховна робота”, визначена законодавством як основа функціонування служби пробації.

У Законі України “Про пробацію” та Кримінально-виконавчому кодексі України соціально-виховна робота визначена як цілеспрямована діяльність персоналу органу пробації для досягнення мети виправлення засуджених, що здійснюється за індивідуальним планом роботи із засудженими з урахуванням оцінки ризиків повторного вчинення кримінальних правопорушень та передбачає диференційований підхід під час надання консультативної, психологічної та інших видів допомоги, сприяння працевлаштуванню, залучення до навчання, участі у виховних заходах та соціально корисній діяльності, проведення індивідуально-профілактичної роботи [3; 5].

Про поширення пробаційних практик на теренах України свідчать дані оглядів результатів діяльності державної установи “Центр пробації”. Зокрема, протягом 2018 року по обліках уповноважених органів з питань пробації (далі – УОПП) пройшло 101558 осіб засуджених до покарань, не пов’язаних із позбавленням волі (2017 рік – 114024 осіб). Виконання покарань, не пов’язаних із позбавленням волі, покладено на 584 УОПП, діяльність яких забезпечують 3026 працівників, із них персонал філій Державної установи “Центр пробації” – 164 працівника, керівники відділів уповноважених органів з питань пробації – 243 працівника. Слід зазначити, що навантаження на одного працівника органу пробації у середньому становить 39 засуджених осіб, з тих, що пройшли по обліку [6]. Як бачимо, при такому навантаженні працівникам

доволі складно здійснювати індивідуальний підхід до суб'єктів пробації. Тим більш високими є вимоги до комунікативної компетентності працівників, ґрунтованої на володінні ними недискримінаційним підходом у соціально-виховній роботі з особистістю, особливо неповнолітніми правопорушниками.

Недискримінаційний підхід у соціально-виховній роботі з неповнолітніми правопорушниками ґрунтується на основних положеннях міжнародних документів: “Загальної декларації прав людини” (1948), “Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок” (1999), “Конвенції про права дитини” (1989), “Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод” (1950), “Конвенції про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти” (1960); а також вітчизняних нарративів: Конституції України (1996), законів України “Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні” (2012), “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків” (2005), “Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року”, “Національного плану дій з виконання рекомендацій, викладених у заключних зауваженнях Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок на період до 2021 року” тощо.

Згідно із Законом України “Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні” дискримінація визначається як ситуація, за якої особа та/або група осіб зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами в будь-якій формі за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, місця проживання, мовними або іншими ознаками, які були, є та можуть бути дійсними або припущеними. Це ситуація, за якої, внаслідок реалізації чи застосування формально нейтральних правових норм, критеріїв оцінки, правил, вимог чи практики для особи та/або групи осіб за їх певними ознаками виникають менш сприятливі умови або становище порівняно з іншими особами та/або групами осіб. Виключення зроблене Законом лише для випадків, коли таке обмеження має правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними [2].

Захист людини від дискримінації забезпечується статтею 24 Конституції України, де зокрема, проголошується: “Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками” [4].

Перераховані у Конституції та Законі “Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні” характеристики людини мають назву дискримінаційних ознак, що зумовлюють відмінність, виключення, обмеження або перевагу, які заперечують або зменшують рівне здійснення прав людини в соціумі.

Ураховуючи визначені Конституцією та іншими нормативними документами України ознаки, можна виокремити дискримінаційні (захищені) ознаки, що найчастіше притаманні неповнолітнім правопорушникам: бідність та/або низький соціальний статус родин, в яких вони виховуються, часто це неповна та/або багатодітна родина або взагалі відсутність батьківського впливу (сирітство, соціальне сирітство тощо), приналежність до національних меншин або категорії вимушених переселенців тощо. Неповнолітнім правопорушникам часто притаманні психологічні або навіть психічні порушення, зумовлені педагогічною занебаністю або станом здоров'я. Усе це створює умови для дискримінації за майновим станом та соціальним становищем, етнічним походженням, місцем проживання, зумовлює відсутність доступу до повноцінної освіти, престижної роботи, зменшує можливості підвищити свій соціальний статус, разом із цим потреби неповнолітнього формуються соціумом та не відрізняються від потреб підлітків із благополучних родин, що сприяє розвитку внутрішнього конфлікту між бажаннями дитини та її можливостями і пошуку легких шляхів задоволення власних потреб.

Розглядаючи порушену проблему із соціально-педагогічних позицій, слід відзначити, що неповнолітні правопорушники, як правило, мають не одну, а декілька дискримінаційних ознак у сукупності, що дає нам підстави говорити про їх множинну дискримінацію у суспільстві. Множинна або перехресна дискримінація (інтерсекційність) – перетинання різних соціальних ознак, таких як раса, клас і стать, що піддаються взаємопов'язаним формам пригноблення, домінування або дискримінації [9]. Теорія інтерсекційності пояснює суттєве зниження статусу деяких осіб у суспільстві тим, що різні форми нерівності або пригноблення не існують окремо одна від одної та доповнюють і конструюють одна одну, а отже, відбувається перетин різних дискримінацій [8].

Прикладом інтерсекційності в роботі з неповнолітніми правопорушниками є кримінальні кейси, у яких беруть участь підлітки з психічними розладами. У цьому контексті слід зазначити, що в умовах розбудови пробації для неповнолітніх в наш час ще ухвалюють судові рішення стосовно неповнолітніх, які мають психічні захворювання, та стосовно вироків суду назначають пробацію. Із власного досвіду зазначимо, що у 2017 році до одного з підрозділів пробації Сумської області на виконання та проведення соціально-виховної роботи надійшов вирок суду стосовно неповнолітнього, засудженого за статтями 75, 76, 104 Кримінального Кодексу України та звільненого від відбування покарання з випробуванням на 1 рік. Під час винесення вироку суд мав в наявності довідку щодо висновку судово-психіатричного експерта, що неповнолітній виявляє ознаки легкої розумової відсталості з порушенням поведінки. Під час постановки неповнолітнього на облік у відділі пробації його батько також надав відповідну довідку, що його син має ментальні порушення та навчається у спеціалізованому інтернаті для дітей з розумовою відсталістю.

За Міжнародною класифікацією психічних і поведінкових розладів 10-го перегляду (1994), розумова відсталість – це стан затриманого або неповного розвитку психіки, що характеризується порушеннями тих здібностей, які виявляються в період дозрівання і забезпечують загальний рівень інтелектуальності, тобто когнітивних, мовленнєвих, моторних та соціальних здібностей [7]. Розумова відсталість може значно впливати на хід соціалізації дитини, зумовлюючи численні поведінкові розлади, корекція яких, як правило, потребує комплексного медико-психологічного втручання.

Щодо наведеного вище кейсу, то постає питання, а чи можливий якісний нагляд та проведення фахівцями пробації соціально-виховної роботи з неповнолітнім, який має ментальні порушення, та чи може проведена робота вважатися ефективною, враховуючи відсутність у фахівців пробації спеціальних медико-педагогічних навичок колекційної роботи з такими дітьми, та чи не вчинить неповнолітній повторного злочину.

Під час розгляду подібних кейсів необхідно враховувати, що, окрім прямої дискримінації, яку виявити і побачити легше, в роботі з неповнолітніми правопорушниками можуть реалізовуватися й інші форми дискримінації. Це, наприклад, непряма дискримінація, що передбачає ситуацію, коли формально нейтральні правила, критерії або практики ставлять де-факто особу (осіб) певної меншини у невігідне становище у порівнянні з іншими, або утиск – небажана для особи (групи осіб) поведінка, метою або наслідком якої є приниження людської гідності за певними ознаками або створення напруженої, ворожої, образливої чи зневажливої атмосфери [2]. Таким чином, дискримінаційна практика може бути звичною та непомітною в роботі працівників пробації й поширюватися через жорстку стандартизацію алгоритму створення і змісту пробаційних програм, що не враховує потреб окремих груп людей; організацію соціально-виховного середовища для суб'єктів пробації; через низьку або специфічно забарвлену комунікативну культуру працівників пробації; через вибір невідповідних форм соціально-виховної роботи без урахування конкретних потреб неповнолітніх.

Принцип недискримінації, встановлений статтею 2 Закону України “Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні”, передбачає незалежно від певних ознак: забезпечення рівності прав і свобод осіб та/або груп осіб; забезпечення рівності перед законом осіб та/або груп осіб; повагу до гідності кожної людини; забезпечення рівних можливостей осіб та/або груп осіб [2].

Недискримінаційний підхід у пробації стає сьогодні надзвичайним завданням соціального виховання неповнолітніх правопорушників, оскільки соціально-виховний вплив на неповнолітнього здійснюють саме люди, спілкуючись з якими суб'єкт пробації разом із суто предметним змістом бесід і консультацій, фоново сприймає “соціальний контекст”, що транслюється “приховано” через поведінку і спілкування працівників пробації, їхні риси та характеристики, те, чим вони займаються, до чого прагнуть, які їхні ролі та статуси, а також через організацію простору служби пробації, наочні зображення, доступну літературу тощо.

У цьому контексті наголосимо, що дієвих змін у роботі пробації можна досягнути, лише підготувавши експертне коло, здатне реалізовувати антидискримінаційну експертизу діяльності працівників служби пробації щодо соціального виховання неповнолітніх правопорушників. Метою такої експертизи має стати не лише виявлення в комунікації фахівців з неповнолітніми виявів прямої дискримінації, що сьогодні стає скоріше виключенням, ніж правилом, а й, у першу чергу, через популяризацію антидискримінаційних практик спілкування та створення у службі пробації недискримінаційного середовища.

Процедурно антидискримінаційну експертизу варто розпочинати з аналізу текстових та позатекстових в матеріалів, з якими працює персонал служби пробації (методичний апарат) та неповнолітні правопорушники (ілюстрації, роздатковий матеріал, пробаційні програми), на предмет проявів дискримінації за захищеними ознаками та надання рекомендацій щодо їх усунення. Дискримінаційний контент у цих матеріалах може подаватися у формі прихованих стереотипів, ксенофобії, ейджизму, андро- та етноцентризму, сексизму тощо.

Для виявлення і усунення дискримінаційних моментів доречно зробити аналіз розроблених вправ, завдань та наданих коментарів, що передбачені пробаційними програмами та іншими матеріалами, орієнтованими як на самих неповнолітніх, так і на фахівців, які з ними працюють; вивчити ілюстрації і текст у роздаткових матеріалах на предмет наявності дискримінаційних та стереотипних зображень і тверджень. Необхідно оцінити обсяг у тексті або в зображеннях різноманітних персонажів із характеристиками, що вказують на дискримінаційні ознаки за віком, статтю, кольором шкіри, інвалідністю та іншими ознаками; виявити чи наявні стереотипні ситуації щодо життєвих та соціальних реалій притаманних, як прийнято вважати, лише чоловікам або лише жінкам, виключно людям без фізичних або психологічних обмежень чи особам з інвалідністю; встановити наявність / відсутність сегрегації і поляризації, виявити випадки дискримінаційної мови тощо.

Висновки. Запровадження досвіду зарубіжних країн із використанням альтернативних покарань щодо неповнолітніх, не пов'язаних із позбавленням волі, впровадження програм як методу впливу та відновлення соціально прийнятих норм поведінки неповнолітніх правопорушників у суспільстві сьогодні вимагають не тільки адаптування цього досвіду в Україні, а й розробки власних, актуальних для нашої держави підходів та соціально-виховних практик, ґрунтованих, зокрема, на ідеях рівності і недискримінації у суспільстві.

Українське суспільство ще проживає стандартними соціально-прийнятими нормами соціального виховання та перевиховання молодого покоління. Ще на недостатньому рівні знаходиться врахування потреб неповнолітніх, ще збережені стійкі дискримінаційні елементи у комунікативній культурі фахівців, особливо у такій сталій структурі, як пенітенціарна система, що зумовлює актуальність розробки і впровадження недискримінаційного підходу у роботу служби пробації.

Згідно із цим підходом пріоритетним у роботі з неповнолітніми правопорушниками стає ґрунтований на недискримінаційних практиках, якісний інформаційно-комунікативний соціально-виховний вплив, спрямований на регенерацію соціальних функцій неповнолітнього суб'єкта пробації, відновлення його психологічного, морального та фізичного здоров'я, соціального статусу та повернення до повноцінного правослужняного життя у суспільстві. Недискримінаційний підхід у пробації, орієнтований на вираховування індивідуальних потреб різних груп людей, поважне та толерантне ставлення до них, має стати сьогодні надважливим завданням соціального виховання неповнолітніх правопорушників.

Перспективним напрямом подальших досліджень порушеної проблематики є більш детальна розробка комплексу критеріїв аналізу соціально-виховного контенту для роботи з неповнолітніми правопорушниками з опорою на підручник за редакцією О. Малахової [1] щодо антидискримінаційної експертизи освітнього контенту, оскільки в системі освіти така експертиза існує і успішно впроваджується вже декілька років, а в системі пробації є скоріше інноваційною, ніж усталеною практикою.

Використана література:

1. Експертиза шкільних підручників: інструктивно-методичні матеріали для експертів щодо здійснення антидискримінаційної експертизи електронних версій проектів підручників, поданих на конкурсний відбір проектів підручників для 5 та 10 класів закладів загальної середньої освіти; за заг. ред. О. А. Малахової. Київ. 39 с.
2. Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 06.09.2012 р. № 5207-VI. URL : <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5207-17>.
3. Закон України «Про пробацію» від 05.02.2015 р. № 160-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19>.
4. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
5. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11.07.2003 р. № 1129-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15>.
6. Офіційний веб-сайт «Пробація України». URL : <https://www.probation.gov.ua/>.
7. Психологія розумово відсталої дитини: підручник / В. М. Синьов, М. П. Матвєєва, О. П. Хохліна. Київ : Знання, 2008. 359 с.
8. Словник гендерних термінів / Укладач З. В. Шевченко, видавець Чабаненко Ю., Черкаси, 2016. 336 с.
9. Oxford Dictionaries Online. URL : <https://www.lexico.com/en> (дата звернення: 09.11.2019).

References:

1. Malakhova, O.A. (2018). Ekspertyza shkilnykh pidruchnykh: instruktivno-metodychni materialy dlia ekspertiv shchodo zdiisnennia antydyskryminatsiinoi ekspertyzy elektronnykh versii proektiv pidruchnykh, podanykh na konkursnyi vidbir proektiv pidruchnykh dlia 5 ta 10 klasiv zakladiv zahalnoi serednoi osvity [Examination of school textbooks: instructional materials for experts on conducting anti-discrimination examination of electronic versions of textbook projects submitted for competitive selection of textbook projects for grades 5 and 10 of general secondary education institutions]. Kyiv [in Ukrainian].
2. Zakon Ukrainy «Pro zasady zapobihannia ta protydii dyskryminatsii v Ukraini» vid 06.09.2012 r. №5207-VI [Law of Ukraine "On the Principles of Prevention and Combating Discrimination in Ukraine" of 06.09.2012 №5207-VI]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5207-17> [in Ukrainian].
3. Zakon Ukrainy «Pro probatsiiu» vid 05.02.2015 r. № 160-VIII [Law of Ukraine "On Probation" of 05.02.2015 №160-VIII]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19> [in Ukrainian].
4. Konstytutsiia Ukrainy vid 28.06.1996 №254k/96-VR [Constitution of Ukraine of 28.06.1996 №254k / 96-VR]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> [in Ukrainian].
5. Kryminalno-vykonavchyi kodeks Ukrainy vid 11.07.2003 r. № 1129-IV [Code of Criminal Enforcement of Ukraine № 1129-IV of 11.07.2003]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15> [in Ukrainian].
6. Ofitsiinyi veb-sait «Probatsiia Ukrainy» [Probation of Ukraine official website]. (n.d). *probation.gov.ua*. Retrieved from <https://www.probation.gov.ua/> [in Ukrainian].
7. Synov, V. M., Matvieieva, M. P., Khokhlina, O. P. (2008). Psykholohiia rozumovo vidstaloj dytyny [Psychology of a mentally retarded child]. Kiev: Znannia [in Ukrainian].
8. Shevchenko, Z. V. (2016). Slovnyk gendernykh terminiv [Dictionary of gender terms]. Cherkasy [in Ukrainian].
9. Oxford Dictionaries Online. (n.d.). *lexico.com*. Retrieved from <https://www.lexico.com/en> (in Great Britain).

Tkachenko M. E. Non-discriminatory approach as the basis of socio-educational work with juvenile offenders in the probation service

The essence of the non-discriminatory approach as the basis of socio-educational work with juvenile offenders in European countries and Ukraine has been revealed. Based on the analysis of scientific literature, international and domestic regulatory legislation, the genesis of the non-discriminatory approach to working with minors has been disclosed, basic definitions that provide an understanding of the essence of this approach: "human rights", "social and legal protection", "discrimination", "discrimination forms", "discriminatory signs", etc., have been highlighted. On the basis of an analysis of the experience of the bodies and institutions of the penitentiary system, in particular, the probation service, the state of social education of juvenile offenders has been examined, and discriminatory practices that are latent in considering judicial proceedings and sentencing have been found and they are the basis for further problems in the re-socialization and integration of minors into a society.

Teenagers who have crossed the border of the law have repeatedly faced discrimination with respect to their personality, therefore, the effectiveness of using the anti-discrimination approach with juvenile offenders may be the best practice in modern forms and methods of work taking into account the needs of juvenile probation subjects and their commission of repeated criminal offenses. Examination and detailed development of the basic criteria for conducting socio-educational work gives us the opportunity to destroy the traditional ineffective and repressive methods of work in the criminal justice system as a whole.

It is proved that the non-discriminatory approach should be the basis for the socio-educational work of the probation service with juvenile offenders; the basic principles and foundations of this approach, which should provide an opportunity to influence the intersectionality faced by juvenile delinquents and reinforce them antisocial life skills, have been revealed.

Key words: minor rights, social education, social and legal protection, discriminatory practices, non-discriminatory approach, indirect discrimination, probation service.